

Sooliste aspektide lülitamine riskianalüüsi

Nii naiste kui ka meeste töötingimuste parandamine vajab pidevaid jõupingutusi. Kuid "sooliselt neutraalse" suhtumise korral riskianalüüsi ja ennetustegevuse võidakse naistöötajate riske alahinnata või need täiesti arvestamata jätta. Mõeldes töökoha ohuteguritest, mõtleme tõenäolisemalt meestele, kes töötavad kohtades, kus on suurem õnnetuste oht, näiteks ehitusobjektidel või kalalaeval, ja mitte naistele, kes töötavad tervishoiu- ja sotsiaalvaldkonnas või uutel tööaladel, näiteks

sissehelistamiskeskustes. Tegelike töötingimuste põhjalik uurimine näitab aga, et olulisi riske võib tööl esineda nii meestel kui ka naistel. Pealegi muudab naiste töö kergendamine töö kergemaks ka meestel. Seepärast on tähtis lülitada töökoha riskianalüüsi ka soolised aspektid ning sooliste aspektide süvalaiendamine riskide ennetamiseks on praegu üks Euroopa Ühenduse eesmärke¹. Tabelis on toodud näited mõnede valdavalt naiste tegevusalade ohutegurite ja riskide kohta.

Tabel 1. Näited valdavalt naiste tegevusalade ohutegurite ja riskide kohta

Tegevusala	Riskitegurid ja terviseprobleemid:			
	Bioloogilised	Füüsilised	Keemilised	Psühhosotsiaalsed
Tervishoid	Nakkushaigused, nt verega edasikanduvad, respiratoorsed jms.	Käsitsi teiselamine ja pingutavad asendid; ioniseeriv kiirgus	Puhastus-, steriliseerimis- ja desinfitseerimisained; ravimid; anesteesiagaasid ¹⁵⁰	Emotsionaalselt pingeline töö; vahetustega ja öötöö; klientide ja muude isikute vägivald
Lastesõimed	Nakkushaigused, nt eriti respiratoorsed	Käsitsi teiselamine, pingutavad asendid		Emotsionaalne töö
Koristamine	Nakkushaigused; dermatiit	Käsitsi teiselamine, pingutavad asendid; libisemine ja kukkumine; märjad käed	Puhastusained	Töö öösiti ja puhkepäevadel; vägivald, nt üksi või hilisel ajal töötades
Toiduainetetööstus	Nakkushaigused, nt loomadega edasikanduvad ja hallitusest, spooridest, orgaanilistest tolmudest tulenevad	Korduvad liigutused, nt pakkimistööl või tapamajades; noahaavad; madal temperatuur; müra	Pestitsiidide jäägid; steriliseerimisained; ülitundlikkust tekitavad võrsid ja lisandid	Konveieritööga kaasnev stress
Toitlustus	Dermatiit	Käsitsi teiselamine; korduvad hakkimisliigutused; noaga sisselõiked ja põletused; libisemine ja kukkumine; kuumus; puhastusained	Passiivne suitsetamine; puhastusained	Kiiretempolisest tööst, inimestega suhtlemisest, vägivallast ja ahistamisest tulenev stress
Tekstiili- ja rõivatööstus	Orgaanilised tolmud	Müra; korduvad liigutused ja ebamugavad asendid; nõelavigastused	Värvid ja muud kemikaalid, sh formaldehüüd pressimi-sel ja plekieemalduslahustid; tolm	Konveieritööga kaasnev stress
Pesumajad	Nakkused voodipesust, nt haiglates	Käsitsi teiselamine ja pingutavad asendid; kuumus	Keemilise puhastuse lahustid	Korduva ja kiiretempolise tööga kaasnev stress
Keraamika Kergetööstus		Korduvad liigutused; käsitsi teiselamine	Glasuurid, tina, kvartsitölm	Konveieritööga kaasnev stress
Sissehelistamis-keskused		Korduvad liigutused, nt monteerimisel; ebamugavad asendid; käsitsi teiselamine	Kemikaalid mikroelektronikas	Konveieritööga kaasnev stress
Kõnelemisega seotud hääleprobleemid; ebamugavad asendid; ülemäärane istumine		Kõnelemisega seotud hääleprobleemid; ebamugavad asendid; ülemäärane istumine	Ruumide õhu halb kvaliteet	Klientidega suhtlemisest, töötamist ja korduvast tööst tulenev stress
Haridus	Nakkushaigused, nt respiratoorsed, leetrid	Pikaajaline püstiseimine; hääleprobleemid	Ruumide õhu halb kvaliteet	Emotsionaalselt pingeline töö, vägivald
Juuksurid		Pingutavad asendid, korduvad liigutused, pikaajaline seisimine; märjad käed; sisselõiked	Keemilised pihustatavad ained, värvid jms	Klientidega suhtlemisest tulenev stress; kiiretempolise töö
Kontoritöö		Korduvad liigutused, ebamugavad asendid, istumisest põhjustatud seljavalu	Ruumide õhu halb kvaliteet; koopiaamasina gaasid	Kontrolli puudumisest töö üle, sagedastest vahele-segamistest, monotoonsest tööst tulenev stress
Põllumajandus	Nakkushaigused, nt loomadega edasikanduvad ja hallitusest, spooridest, orgaanilistest tolmudest tulenevad	Käsitsi teiselamine, pingutavad asendid; ebasobivad töövahendid ja kaitserõivastus; kuumad, külmad, märjad tingimused	Pestitsiidid	

Riskianalüüsi sootundlikumaks muutmise mudel

Riskianalüüsis tuleks võtta arvesse soolisi aspekte, sugudevahelisi erinevusi ja ebavõrdsust. Töö, selle korraldus ja kasutatavad töövahendid peaksid olema mõeldud inimeste jaoks, mitte vastupidi. See põhimõte on talletatud ka ELi õigusaktides. Nendes nõutakse, et riskide juhtimine riskianalüüsi alusel toimuks viies etapis:

1. Ohuteguri väljaselgitamine
2. Riskianalüüs
3. Lahenduste elluviimine
4. Järelevalve
5. Läbivaatamine

Järgmisena esitame mõned soovitusel, kuidas muuta seda protsessi sootundlikumaks.

Kuna mitmesugustes üldisemates töötingimustega seotud küsimustes, nt seksuaalne ahistamine, diskrimineerimine, osalemine töökoha otsustusprotsessis ning töö ja koduse elu vahelised konfliktid, on soolisi erinevusi, tuleb riskide ennetamiseks kasutada terviklikku lähenemisviisi. Teine eesmärk on määrata kindlaks vähem ilmsed ohutegurid, mida esineb sagedamini naistöötajatel.

Sootundliku riskianalüüsi võtmeküsimused

- Suhtuda tähelepanuga ja tõsiselt soolise võrdõiguslikkuse küsimustesse.
- Uurida reaalselt töösituatsiooni.
- Kaasata kõigil etappidel kõik töötajad, nii naised kui ka mehed.
- Vältida ennatlike otsuste tegemist ohutegurite ja ohustatud isikute kohta.

1. samm: ohuteguri väljaselgitamine

Soolise aspekti arvestamiseks:

- vaadeldage ohutegureid, mis on valdavalt nii põhiliselt meeste kui ka põhiliselt naiste töökohtadel;
- vaadeldage nii tervist kui ka ohutust ohustavaid mõjureid;
- küsige nii nais- kui meestöötajatelt struktureeritud küsimustiku põhjal, millised probleemid neil tööl on;
- vältige probleemide ennatlikku "tühiseks" pidamist;
- vaadeldage kõigi töötajate tööd, kaasa arvatud nt koristajad ja vastuvõtutöötajad;
- ärge unustage osalise tööajaga, ajutisi ja renditud töötajaid ning analüüsi ajal haiguslehel olevaid töötajaid;
- küsige naistelt, mis võib nende tervist ja ohutust ohustada või terviseprobleeme põhjustada;

¹ "Kohanemine muutustega töös ja ühiskonnas: ühenduse uus töötervishoiu- ja tööohutuse alane strateegia 2002-2006". Euroopa Komisjoni teatis, K(2002) 118 lõplik

- vaadeldge ka laiemaid töö ja tervise seotud probleeme ning küsige nende kohta.

2. samm: riskianalüüs

Soolise aspekti arvestamiseks:

- vaadeldge reaalse töö tegemist töökohtadel reaalses töötingimustes;
- ärge tehke ohuteguritega kokkupuutumise kohta ennatlikke järeldusi ainuüksi ametijuhendi või ametikoha nimetuse järgi;
- riskide jagamisel esmatähtsateks, keskmiselt tähtsateks ja vähetähtsateks jälgige, et te suhtuksite mõlemast soost töötajatesse võrdselt;
- kaasake riskianalüüsi naistöötajaid. Kaaluge tervisingide ja riskide kaardistamise meetodite kasutamist. Mõningaid meetodeid võib leida osalusergonoomikast ja stressi lahendamise alalt;
- tagage, et analüüsijad saaksid töötervishoiu ja tööohutuse sooliste aspektide kohta piisavalt teavet ja koolitust;
- kontrollige, et analüüsimiseks kasutatavad mõõteriistad ja vahendid hõlmaksid nii mees- kui ka naistöötajaid puudutavaid küsimusi. Kui see nii ei ole, kohandage neid vastavalt;
- informeerige väliseid analüüsijaid, et nad peaksid kasutama sootundlikku lähenemisviisi, ning kontrollige, kas nad saavad seda teha;
- pöörake tähelepanu sooliste aspektidele, kui uuritakse töökohal tehtavate muudatuste mõju töötervishoiule ja tööohutusele.

Näiteks stressi puhul võtke arvesse:

- kodu ja töö kokkupuutekohti ning nii meeste kui ka naiste töögraafikuid;
- tööalast arengut;
- ahistamist;
- emotsionaalse stressi tekitajaid;
- töö ootamatuid katkestusi ja mitme ülesande samaaegset täitmist.

Näiteks seoses reproduktiivse tervise:

- võtke arvesse riske nii meeste kui ka naiste reproduktiivsele tervisele;
- vaadeldge kõiki reproduktiivse tervise aspekte, mitte ainult rasedust.

Näiteks seoses luu-lihaskonna häiretega:

- vaadeldge kriitiliselt "kerget tööd". Kui palju kaasneb sellega staatilisi lihasepingutusi? Kas töö nõuab palju püstiseismist? Missuguseid raskusi praktikas tegelikult teiseldatakse ja kui sageli?

3. samm: lahenduste elluviimine

Soolise aspekti arvestamiseks:

- püüdke kõrvaldada riskid juba nende tekkimisel, et tagada kõigile töötajatele ohutu ja tervislik töökoht. See hõlmab ka riske reproduktiivsele tervisele;
- pöörake tähelepanu erinevatele populatsioonidele ning töö ja ennetusmeetmete kohandamisele töötajate jaoks. Valige kaitsevahendeid vastavalt individuaalsetele vajadustele, et need sobiks nii naistele kui ka "keskmisest erinevatele" meestele;
- kaasake naistöötajaid otsustamisprotsessi ja lahenduste elluviimise;
- tagage, et nii mehed kui ka naised saaksid töötervishoiu- ja tööohutuse alast teavet ja koolitust, mis puudutab nende tööd, töötingimusi ja tervisele

avalduvat mõju. Tagage ka osalise tööajaga ja ajutiste ning renditud töötajate kaasamine.

4. ja 5. samm: järelevalve ja läbivaatamine

Sooliste aspektide arvestamiseks:

- tagage naistöötajate osalemine järelevalve ja läbivaatamise protsessis;
- olge kursis uue teabega töötervishoiu sooliste aspektide kohta.

Tervisekontroll võib kuuluda nii riskianalüüsi kui ka järelevalve alla:

- hõlmake tervisekontrolliga nii mees- kui naistöötajate töökohti;
- ärge otsustage ennatlikult, näiteks ainuüksi ametinimetuse põhjal, selle üle, keda järelevalvetegustega hõlmata.

Nii riskianalüüsi kui ka järelevalve oluliseks osaks on tööõnnetuste arvestus:

- soovitage registreerida peale tööõnnetuste ka kutsehaigustega seotud küsimused.

Üldised meetmed sootundlikkuse edendamiseks töötervishoiu ja tööohutuse juhtimisel

- Tööohutuspõhimõtete ning vastavate eesmärkide ja menetluste läbivaatamine, pöörates erilist tähelepanu sooliste aspektide süvalaiendamisele.
- Püüda tagada, et nii ettevõttesisesed kui ka -välised töötervishoiuteenistused võtavad omaks sootundliku lähenemisviisi.
- Töötervishoiu ja tööohutuse riskide sooliste aspektidega seotud koolituse ja teabe pakkumine riskianalüüsi läbiviijatele, kõrgema ja alama astme juhtidele, ametiühingu esindajatele, tööohutuskomisjonidele jne.
- Töötervishoiu ja tööohutuse lülitamine kõigisse töökohal võrdõiguslikkust taotlevasse üritustesse, kaasa arvatud võrdõiguslikkuse plaanid.
- Võimaluste otsimine rohkemate naiste kaasamiseks tööohutuskomisjonidesse. Näiteks, kas koosolekud toimuvad ajal, mil naised saavad neil osaleda?

Lisateave

Agentuuri aruanne "Gender issues in safety and health at work – A review" ("Töötervishoiu ja tööohutuse soolised aspektid – ülevaade") sisaldab naistöötajate riskide ja nende vältimise kohta rohkem teavet. Aruannet võib lugeda aadressil:

<http://agency.osha.eu.int/publications/reports/209/en/index.htm>

Teabeleht nr 42, milles on esitatud selle aruande kokkuvõte, on saadaval aadressil:

<http://agency.osha.eu.int/publications/factsheets/>
Agentuuri kodulehekülje üks osa sisaldab naiste ning töötervishoiu ja tööohutusega seotud linke:

<http://gender.osha.eu.int>

Agentuuri koduleheküljel on ka muid "tüüpilisi" naiste töid puudutavaid materjale, samuti materjale luu-lihaskonna häirete ja stressi ning tervishoiutöötajate riskide vältimise kohta.